

A BÁBMŰVÉSZET EREDETE

A bábjáték a művészetek ősi ága. A bábművészet a színpadi ábrázolás formáival egyenrangú művészet. A bábjáték színjáték, amelyben az eleven embereket mozgatható bábuk helyettesítik. Bármilyen életkorú néző számára színvonalas szórakozást és maradandó élményt képes nyújtani. Őshazáját a legtöbb kutató Keletre teszi, de már a legrégebb időkől kezdve a Nyugaton is volt fejlett bábjáték.

Feljegyzések azt igazolják, hogy Indiában évezredek óta ismerték a bábjátékot. Bábjuk fejlett technikával készültek és mozogtak. A VII. és VIII. században vált szakra-lisból világi jellegűvé, megjelent a városokban a köztereken, és egyre inkább népszórakozássá lett.

Kínában a bábjáték, de különösen a magas művészi szinten úzótt árnyjáték napjainkig kedvelt szórakozás. Ennek a művészetnek a kínaiak több mint 4000 éves történelmük folyamán mindig elsőrendű fontosságot tulajdonítottak.

A Távol-Keleten nagyméretű, fél vagy háromnegyed ember nagyságú bábuk is szerepelnek. A japán bábozat több személy mozgatja, ezen felül más mondja a szöveget is. A mozgatási technikákat és a bábuk játéktílusát illetően a jellegzetes japán bábszínház egyedülálló az egész világon, de az sem kétséges, hogy Ázsia népeinek bábjátéka utolérhetetlen és a legökéletesebb.

A keleti bábkultúra Kis-Ázsián át jutott el a Földközi-tenger partján élő népekhez. Az európai bábjáték elterjesztőit illetően a kutatók nem tudnak megegyezni. Egyesek a cigányokat tartják a bábjáték európai meghonosítóinak, mások a római légiók nyomában járó mulattatókat. Egy biztos: a bábjáték kontinensünkön is nagyon régen elterjedt, egyik nép a másiknak adta át, és kölcsönösen hatottak egymásra e művészeti ág fejlesztése terén.

Míg a keleti bábjátékok a varázslók mágikus szertartásainak részei voltak, a dél-európai népek a keresztény hitvilág elmélyítésére és népszerűsítésére, akár vallási célokra is felhasználták. Később kiderült, hogy a forradalmi eszmék terjesztésére is alkalmazták: bábhőseik megleckéztették a zsarnokság kiszolgálóit. Kivétel nélkül minden nép bábművészetében megtalálhatjuk az ilyen bábhősöket.

A régi, vásári komédiások stílusában, annak jellegzetes alakjait szerepeltetve játszottak az olasz és a spanyol bábosok. Bemutatott darabjaik szókimondó szövege igen közkedvelt volt. Ezek népszerű bábhőse Pulcinello, aki mindent és mindenkit legyőz.

A vásári bábjáték a francia középkornak is érdekes színpoltja. Népszerű alakja Guignol (e. ginyol) szövőgyári munkás, aki habozás nélkül száll szembe ellenségeivel. Ez a kesztyűbáb még ma is él. Ismert és közkedvelt az egész világon, és sok jelentős bábszínművet írtak róla. A franciák ismerték az úri szalonbábjátékokat is, amelyek irodalmi és zenei művek adaptációi voltak.

Az angolok bábhőse Punch (e. pöncs), a Ludas Matyi megfelelője. Punch volt az angol közéleti fonákságok legnagyobb kritikusa, népszerűsége az egész világra kiterjedt.

A német és az osztrák bábjátás kialakulása a XII. századtól követhető nyomon. Egyik bábalakja, Hanslvurst kissé ostoba, ügyetlenkedő figura. Később életrealóbb társa, Kasperl (kesztyűbáb) veszi át a helyét, aki közkedvelt bábhőssé válik. Még ma is legnépszerűbb alakja a német bábjátéknak, és Ausztriában is hálás közönsége van.

Az orosz bábjátásra 1917 előtt a vallásos jellegű betlehemes játék mellett a Petruska-játékok a jellemzők. Ez utóbbi olyan bábhős, aki a nép igazságáért harcol. Az oroszok egyik kiváló bábművésze Obrazcov, nevéhez hatalmas rendszerező munka fűződik, mely más országok bábművészeti tevékenységének is tudományos alapját képezi.

Csehország és Szlovákia bábjátásóinak kedvelt hőse Kasperek. A bábjáték népszerű szórakozás iskolákban, óvodákban, sőt családi otthonokban is. Jelentős bábfilmeket is alkottak.

A lengyel bábjátást régen a betlehemes bábjáték képezte, de az első világháború után ezen a téren nagy fejlődés állt be. Ma már igen sok bábszínházuk működik.

Magyarországon elég korán, már a középkorban megjelenik a bábjáték. A vásári, mutatványos bábozás hőse Vitéz László, a népi bábjáték rettenthetetlen alakja, aki elfogja az osztrák császárt, elveri katonáit, sőt beáll Kossuth seregébe is. Ismert bábhős még Paprika Jancsi – kissé ostoba, ügyetlenkedő bábfigura. A magyar bábjátás igazán a II. világháború után lendült fel. A már említett Obrazcov orosz bábművész magyarországi látogatása nyomán átvett tapasztalatok fellendítették a munkát, és egyben meghatározták a fejlődés új irányvonalát.

A délszláv térségben folyó bábjátékról kevés adatunk van. A XIX. és a XX. század elején voltak ugyan vándorló bábszínházak, amelyek szegényes repertoárral rendelkeztek. Vásárokon és kiállításokon léptek fel. A bábszínház népi hőse „Kuku Todor” volt. Az első művészi próbálkozások az I. világháború idejére esnek. Ebben az időszakban Belgrádban, Újvidéken és más városokban bábszínházak alakultak.

Zentán 1952-ben kezdtek foglalkozni a bábjátással az Ifjúsági Kultúregyesület keretében. Eleinte műkedvelőként működtek, de nagyon gyorsan hivatásosokká váltak. Segítséget a már jól működő, tapasztalatokban gazdag szabadkai bábszínházról kaptak.